

Perustuslakivaliokunta

Muu asia: Valtioneuvoston asetus liikkumisen tilapäisistä rajoituksista väestön suojaamiseksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Muu asia: Valtioneuvoston asetus liikkumisen tilapäisistä rajoituksista väestön suojaamiseksi (M 10/2020 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- strategiajohtaja Liisa-Maria Voipio-Pulkki, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Mika Salminen, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- professori Tuomas Ojanen
- professori Veli-Pekka Viljanen

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- professori Olli Mäenpää
- professori Janne Salminen

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Arvioinnin lähtökohdat

Perustuslakivaliokunnan arvioitavana on valmiuslain 118 §:n nojalla annettu valtioneuvoston asetus. Asetuksessa säädetään valmiuslain 118 §:ssä tarkoitetuista poikkeusoloissa käyttöönotettavista liikkumisrajoituksista. Valmiuslain 118 §:n mukaisten toimivaltuuksien käyttöönotosta säädetään 27.3.2020 annetussa valtioneuvoston asetuksessa valmiuslain 118 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käyttöönotosta. Käyttöönottoasetuksen 2 §:n mukaan valmiuslain 118 §:ssä säädettyjä toimivaltuuksia oleskelun ja liikkumisen kieltämiseksi ja rajoittamiseksi voidaan soveltaa Uudenmaan maakunnan alueella.

Perusoikeuksista voidaan perustuslain 23 §:n mukaan säätää lailla tai laissa erityisestä syystä säädetyn ja soveltamisalaltaan täsmällisesti rajatun valtuuden nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella sellaisia tilapäisiä poikkeuksia, jotka ovat välttämättömiä Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen samoin kuin muiden kansakuntaa vakavasti uhkaavien, laissa säädetty-

Valiokunnan mietintö PeVM 11/2020 vp

jen poikkeusolojen aikana ja jotka ovat Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisia. Lailla on kuitenkin säädettävä tilapäisten poikkeusten perusteet. Tilapäisiä poikkeuksia koskevat valtioneuvoston asetukset on saatettava viipymättä eduskunnan käsiteltäviksi. Eduskunta voi päättää asetusten voimassaolosta.

Perustuslain 23 §:n mukaan tilapäisten perusoikeuspoikkeusten tulee olla Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisia. Valmiuslakia sovellettaessa on valmiuslain 5 §:n mukaan noudatettava Suomea sitovia kansainvälisiä velvoitteita ja kansainvälisen oikeuden yleisesti tunnustettuja sääntöjä.

Perustuslain 23 §:n vuonna 2011 muutettu poikkeusolojen määritelmä kattaa perustuslakivaliokunnan mukaan aseelliseen hyökkäykseen tai sen vakavaan uhkaan liittyvien tilanteiden lisäksi esimerkiksi sellaiset laajamittaiset luonnonmullistukset, pandemiat ja suuronnettomuudet, jotka ovat kansakuntaa vakavasti uhkaavia (PeVM 9/2010 vp, s. 8—9). Pandemiat sisältyvät myös yleiseen hätätilan määritelmään ja vastaavat siten myös kansainvälisten sopimusten edellyttämää vakavuuden tasoa.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut valmiuslain 2 luvussa tarkoitettujen asetusten hyväksyttävyyttä lähtökohdasta, jonka mukaan terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttäminen pandemian aikana on perustuslakivaliokunnan mielestä perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta erittäin painava peruste, jolla on yhteys perustuslain 7 §:n 1 momentin julkisen vallan velvollisuuteen turvata jokaisen oikeus elämään sekä turvata myös pandemian oloissa jokaiselle riittävät terveystalvet sekä edistää väestön terveyttä (perustuslain 19 §:n 3 momentti) ja joka oikeuttaa poikkeuksellisen pitkälle meneviä, myös ihmisten perusoikeuksiin puuttuvia viranomaistoimia (ks. PeVM 2/2020 vp, s. 4—5, PeVM 3/2020 vp, s. 3). Valiokunta on korostanut perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin kiinnittyvien näkökohtien merkitystä myös perustuslain 23 §:n perusoikeuspoikkeuksien soveltamisalalla (ks. PeVM 2/2020 vp, s. 5, PeVM 3/2020 vp, s. 4).

Perustuslakivaliokunta on arvioinut valmiuslain 118 §:n toimivaltuuksien käyttöönottoa (PeVM 8/2020 vp). Tuolloin arvioidulla käyttöönottoasetuksella myös kumottiin 25.3.2020 valmiuslain 6 §:n nojalla annettu käyttöönottoasetus, jossa ei kuitenkaan ainoastaan säädetty valmiuslain 6 §:n mukaisesti valtuuksien käyttöönotosta vaan myös valmiuslain 118 §:n mukaisesti niiden soveltamisesta. Kumotun asetuksen 2 § sisälsi valmiuslain 118 §:n nojalla annettavat säännökset liikkumisvapauden rajoituksista. Eduskunnan mukaan 27.3.2020 annettu valtioneuvoston asetus valmiuslain 118 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käyttöönotosta sai jäädä voimaan.

Liikkumisvapauden rajoitus

Perustuslain 9 §:n 1 momentin mukaan Suomen kansalaisella ja maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on vapaus liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 4. lisäpöytäkirjan 2 artiklan mukaan jokaisella, joka on laillisesti jonkin valtion alueella, on oikeus liikkumisvapauteen tällä alueella ja vapaus valita asuinpaikkansa. Euroopan unionin perusoikeuskirjan 45 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella unionin kansalaisella on oikeus vapaasti liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella.

Valiokunnan mietintö PeVM 11/2020 vp

Perustuslakivaliokunnan mielestä oikeus liikkua vapaasti paikasta toiseen on ihmisyksilön itsemääräämisoikeuden tärkeä osatekijä. Perustuslain 9 §:n 1 momentti kattaa valiokunnan mielestä oikeuden liikkua maassa paikkakunnalta toiselle ja yksittäisen paikkakunnan sisällä.

Valmiuslain 118 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan tiettyjen poikkeusolojen vallitessa tilapäisesti, enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan, kieltää oikeus oleskella ja liikkua tietyllä paikkakunnalla tai alueella taikka rajoittaa niitä, jos se on välttämätöntä ihmisten henkeä tai terveyttä uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi. Käyttöönottoasetuksen 2 §:n mukaan valmiuslain 118 §:ssä säädettyjä toimivaltuuksia oleskelun ja liikkumisen kieltämiseksi ja rajoittamiseksi voidaan soveltaa Uudenmaan maakunnan alueella.

Nyt arvioitavan soveltamisasetuksen 2 §:n 1 momentin mukaan muualla kuin Uudellamaalla olevat henkilöt eivät saa tulla Uudenmaan maakuntaan. Uudenmaan maakunnassa olevat henkilöt eivät saa poistua Uudenmaan maakunnasta.

Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan ehdotettuja rajoituksia liikkumisvapauteen voidaan pitää erittäin olennaisena puuttumisena perusoikeuksiin. Valiokunnan mielestä puuttumisen merkityksellisyyttä korostaa esillä ollut tarve pyytää virka-apua valvonnan toteuttamiseksi sotilaallisesti järjestäytyneiltä puolustusvoimilta sekä mahdollisesti myös esimerkiksi rajavartiolaitselta (ks. myös PeVM 8/2020 vp).

Perustuslakivaliokunta arvioi käyttöönottoasetuksen asianmukaisuutta ja välttämättömyyttä ottaen huomioon valmiuslain käyttöönololle pandemiatilanteessa osoitettavat erittäin painavat tavoitteet turvata terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyky ja sitä kautta torjua ihmisten henkeen ja terveyteen kohdistuvia vakavia uhkatekijöitä. Valiokunta piti liikkumisvapauden rajoitusten käyttöönottoa tarkoitettulla alueella sinänsä hyväksyttävänä ja valiokunnan saaman selvityksen valossa myös välttämättömänä. Valiokunta kiinnitti huomiota myös siihen, että valmiuslain käyttöönottoasetus rajaa toimivaltuuksien soveltamisen tässä vaiheessa 19.4.2020 asti, eli asetus on voimassa suhteellisen lyhyen ajan (PeVM 8/2020 vp). Valiokunta ei pitänyt toimivaltuuden käyttöönottoa sille esitetyt perustelut huomioiden sinänsä oikeasuhtaisuusvaatimuksenkaan vastaisena.

Myös nyt arvioitava asetus on voimassa 19.4.2020 asti. Asetuksen perustelumuiotiossa esitetty selvitys huomioiden valiokunta uusintaa arvionsa liikkumisrajoituksen hyväksyttävyydestä ja oikeasuhtaisuudesta. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota tarpeeseen arvioida jatkossa perusoikeusnäkökulmasta rajoitustoimien yhteiskunnalle aiheuttamia kumulatiivisia vaikutuksia ja erityisesti rajoitusten kokonaisuuhaittoja suhteessa niillä saavutettuun hyötyyn.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että asetuksen 2 §:n 1 momentissa säädetty kieltö tulla Uudenmaan maakuntaan ja poistua Uudenmaan maakunnasta ei aivan luontevasti vastaa valmiuslain 118 §:n sanamuotoa. Valmiuslain 118 §:n mukainen toimivaltuus käsittää toimivallan kieltää oikeus oleskella ja liikkua tietyllä paikkakunnalla tai alueella taikka rajoittaa niitä, jos se on välttämätöntä ihmisten henkeä tai terveyttä uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi.

Kiellot ja rajoitukset voivat valmiuslain 118 §:n sanamuodon mukaan olla voimassa paikkakunnalla tai alueella. Valmiuslakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 3/2008 vp, s. 90/II) luon-

Valiokunnan mietintö PeVM 11/2020 vp

nehditaan kieltoa tai rajoitusta voitavan soveltaa esimerkiksi, jos jollakin alueella säteilyarvot olisivat kohonneet vaarallisen korkeiksi ydinvoimalaonnettomuuden seurauksena. Perustuslakivaliokunnan mukaan perustelulausuma viittaa siihen, että säännöksessä mainittu alue voi olla paikakkuntaa suurempi (ks. myös PeVM 8/2020 vp). Asetuksen sääntely ei tässä suhteessa ole ongelmallista.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että valmiuslaki on säädetty ennen perustuslain 23 §:n muutosta, jolla poikkeusolojen määritelmä perustuslaissa laajennettiin kattamaan myös käsillä olevan kaltaiset pandemiat, jotka ovat kansakuntaa vakavasti uhkaavia (PeVM 2/2020 vp, s. 2). Valiokunta kiinnitti arvioidessaan valmiuslakia huomiota siihen, että valmiuslain säännösten soveltamista pandemiaan ei esityksessä ollut juuri perusteltu (PeVL 6/2009 vp, s. 4/II). Myöskään puolustusvaliokunnan mietinnössä ei tarkasteltu säännöksen soveltamisalaa sisällöllisesti (PuVM 3/2010 vp, s. 17/II).

Perustuslakivaliokunta on arvioinut nyt arvioitavan asetuksen antamisen perusteena toimivaa käyttöönottoasetuksen 2 §:ää, jonka mukaan valmiuslain 118 §:ssä säädettyjä toimivaltuuksia oleskelun ja liikkumisen kieltämiseksi ja rajoittamiseksi voidaan soveltaa Uudenmaan maakunnan alueella. Valiokunnan mielestä asetusta ei voida jättää voimaan (PeVM 8/2020 vp).

Valmiuslain 118 §:n sanamuodon mukaan on mahdollista paitsi kieltää myös rajoittaa oikeutta liikkua ja oleskella alueella. Nyt arvioitavan asetuksen 2 §:n kieltä voidaan ymmärtää alueella liikkumisen oikeuden rajoitukseksi. Asetuksen 2 §:n 1 momentin tarkoittama kieltä mahtuu siten nyt käsillä olevassa poikkeuksellisessa tilanteessa pandemiaa koskevassa sääntelykontekstissa näin ymmärrettynä valmiuslain 118 §:n eduskuntakäsittely huomioiden valmiuslain 118 §:n mukaiseen alueeseen kohdistuvan rajoituksen alaan.

Asetuksen 2 §:n 2 momentin mukaan jokaisella on oikeus palata koti- tai asuinpaikkakunnalleen. Lisäksi asetuksen 2 §:n 3 momentissa säädetään liikkumisen välttämättömyyteen sidotuista poikkeuksista 2 §:n 1 momentin mukaiseen kieltoon. Valiokunnan mielestä sanotut liikkumiskiellon rajaukset huomioiden verraten lyhyen ajan voimassaoleva asetusta ei ole oikeasuhtaisuusvaatimuksen vastainen.

Valmiuslain 11 §:n 1 momentin mukaan poikkeusolojen päättyessä on voimassa oleva käyttöönottoasetus tai jatkamisasetus kumottava. Valmiuslain 11 §:n 2 momentin mukaan jonkin valmiuslain II osan säännöksen soveltamisedellytyksen lakatessa käyttöönotto- tai jatkamisasetusta on vastaavasti muutettava.

Perustuslakivaliokunta korostaa, että epidemiatilanteen muuttuessa niin, että 118 §:n mukaiselle liikkumisrajoitukselle ei ole enää oikeudellisia perusteita tai ne ovat muuttuneet, rajoitusta muutetaan tai asetusta kumotaan vastaavasti (ks. myös PeVM 8/2020 vp). Valtioneuvoston on muutoksen seurattava tarkkaan valmiuslain ja siinä säädettyjen valtuuksien käytön soveltamisedellytysten täyttymistä sekä soveltamisessa mahdollisesti havaittavia ongelmia. Ongelmallisena perusoikeuspunninnan osalta voidaan pitää sitä, ettei perustelumiestiossa juurikaan käsitellä liikkumisrajoituksen aiheuttamia haittoja, joita voi aiheutua myös Uudenmaan alueen sisäpuolelle jäävien osalta tartuntariskin kohoamisen seurauksena. Valiokunta kiinnittää lisäksi erityistä huomiota tarpeeseen selvittää liikkumisrajoitusten merkitys niiden vaikutuksen piirissä olevien osalta epi-

Valiokunnan mietintö PeVM 11/2020 vp

demian leviämiseen sekä leviämistä koskevan tiedon valossa tarvittaessa ryhtyä riskiryhmien osalta erityisiin toimenpiteisiin.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää valtioneuvoston vakavaa huomiota valittuun sääntelytapaan. Asetuksen perustelumuioston mukaan rajoituksessa ei ole varsinaisesti kyse valmiuslain 118 §:n alaan kuuluvasta kiellosta. Valmiuslakia ei ole mahdollista tulkita laajentavasti siten, että otettaisiin käyttöön siinä säädettyä laajempia rajoituksia. Valiokunnan mielestä perustellumpi lähestymistapa perustelumuiostiossa omaksutun käsityksen vallitessa valtioneuvostossa olisi ollut laatia asiasta perustuslain 23 §:n mahdollistama lainsäädäntö välttämättömistä liikkumisrajoituksista nyt vallitsevien poikkeusolojen aikana (ks. myös PeVL 7/2020 vp, s. 2—3).

Toimivaltuuksien käyttämisestä

Perustuslakivaliokunta painottaa, että valmiuslain toimivaltuuksia voidaan lain 4 §:n mukaan käyttää vain sellaisin tavoin, jotka ovat välttämättömiä lain tarkoituksen saavuttamiseksi ja oikeassa suhteessa toimivaltuuden käyttämisellä tavoiteltavaan päämäärään nähden. Perustuslakivaliokunta on pitänyt 4 §:n säännöksiä toimivaltuuksien käyttöperiaatteista keskeisinä perusoikeusrajoitusten suhteellisuusvaatimuksen näkökulmasta ja korostanut, että nämä periaatteet rajoittavat sekä toimivaltuuksien käyttöönottoa että niiden käyttämistä poikkeusoloissa (PeVL 6/2009 vp, s. 4/I). Valiokunta korostaa yksilökohtaisten rajoitusten ensisijaisuutta suhteessa summaarisiin suuriin joukkoihin kohdistuviin rajoituksiin. Valiokunta korostaa siten tartuntatautilain mukaisten yksilökohtaisten rajoitusten ensisijaisuutta. Valiokunnan mukaan on myös selvää, että perusoikeusrajoitus ei voi olla tarkoitukseensa soveltuva ja siten välttämätön, jos sillä ei edes periaatteessa voida saavuttaa sen perusteena olevaa hyväksyttävää tavoitetta (ks. PeVL 40/2017 vp, s. 4, PeVL 55/2016 vp, s. 4—5 ja PeVL 5/2009 vp, s. 3/II). Perustuslakivaliokunta korostaa näiden näkökohtien merkitystä edelleen myös perustuslain 23 §:n sallimien perusoikeuspoikkeuksien soveltamisessa.

Perustuslakivaliokunta painottaa, että syvällekyvää puuttumista perustuslain 9 §:ssä turvattuun liikkumisvapauteen merkitsevä rajoitus voidaan perustaa vain täsmällisellä ja tarkkarajaisella sääntelyllä eikä esimerkiksi perusteluissa tehdyin maininnoin. Valiokunta kiinnittää perustuslain 8 §:ssä säädetyn rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmasta huomiota myös sääntelyn avoimuuteen.

Toimivaltainen viranomainen liikkumisrajoitusten valvonnassa on poliisi. Valiokunnan käsityksen mukaan ainakin puolustusvoimilta on pyydetty virka-apua valvonnan tehokkaan toteutumisen varmistamiseksi puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain mukaisesti. Perustuslakivaliokunnan mielestä on selvää, että liikkumisrajoituksia valvovat viranomaiset ovat poikkeusoloissakin velvollisia noudattamaan tarkoin lakia ja toimimaan hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti. Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota poliisilain 1 luvun 2—5 §:ssä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisesta, suhteellisuusperiaatteesta, vähimmän haitan periaatteesta ja toimivallan käytön tarkoitussidonnaisuudesta säädettyyn. Valiokunta pitää siten perusteltuna lähtökohtaa, jonka mukaan poliisi valvoisi rajoitusten noudattamista ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin.

Valiokunnan mietintö PeVM 11/2020 vp

Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota valmiuslain 5 §:n säännökseen, jonka mukaan valmiuslakia sovellettaessa on noudatettava Suomea sitovia kansainvälisiä velvoitteita ja kansainvälisen oikeuden yleisesti tunnustettuja sääntöjä.

Perustuslakivaliokunta korostaa rajoitusten välttämättömyydestä johtuen rajoitusten perusteena olevan ja niiden arvioimiseksi tarpeellisen tietopohjan merkitystä. Ottaen huomioon, että sääntely merkitsee erittäin tuntuvaa puuttumista liikkumisvapauteen, sääntelyn välttämättömyydestä ja muiden käytettävissä olevien keinojen riittämättömyydestä olisi tullut tehdä laajemmin selkoa asetuksen perustelumuihistiassa.

Poikkeusolojen päätöksenteko

Perustuslakivaliokunta on nyt vallitsevien poikkeusolojen aikana arvioidessaan perustuslain 23 §:n alaan kuuluvia lakiehdotuksia perusoikeuksista poikkeamiseen sekä valmiuslain tai muun lain nojalla säädettyjä valtioneuvoston asetuksia kiinnittänyt huomiota poikkeusoloja koskevan lainsäädännön uudistamistarpeisiin.

Perustuslain kannalta merkityksellistä on, että valmiuslaki voi tulla sovellettavaksi vain erittäin vakavissa kriiseissä (ks. myös HE 3/2008 vp, s. 98—99). Valmiuslain soveltamisala käsittää vain erityisen vakavat kriisit, jotka koskettavat koko kansakuntaa tai ainakin suurta osaa siitä ja vaikuttavat koko yhteiskunnan toimivuuteen. Valmiuslain toimivaltuussäännösten soveltaminen on mahdollista vain laissa tarkasti rajatuissa poikkeusoloissa. Valmiuslain toimivaltuuksia voidaan käyttää vain, jollei tilannetta voida hallita viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin. Nykyistä valmiuslakia tai aikaisempaa valmiuslakia ei ole ennen nyt käsillä olevia poikkeusoloja koskaan sovellettu. Perustuslakivaliokunnan mukaan sanotun on katsottava merkitsevän erittäin korkeaa kynnystä valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käyttöönotolle eikä niitä tule ottaa käyttöön kevein perustein tai varmuuden vuoksi (PeVM 2/2020 vp, s. 2, PeVM 3/2020 vp, s. 2, PeVM 7/2020 vp, s. 2, PeVM 8/2020 vp, s. 2).

Perustuslakivaliokunta ilmaisee huolensa eduskunnan aseman ylimpänä valtioelimenä turvaamisesta poikkeusoloissa. Poikkeusoloja koskevan sääntelyn perusteella voidaan tehdä sellaisia olennaisia ja syvällekyäviä poikkeuksia ihmisten perusoikeuksiin, jotka suoraan tai välillisesti kohdistuvat jopa ihmisarvoisen elämän ja oikeusvaltion olemassaolon perusedellytyksiin.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää valtioneuvoston huomiota tarpeeseen tarkastella laajasti ja perusteellisesti nyt käsillä olevien poikkeusolojen päättymisen jälkeen poikkeusoloja koskevaa sääntelyä perustuslaissa ja valmiuslaissa. Valiokunta painottaa tarvetta selvittää huolellisesti, voiko poikkeusolojen toimivaltuuksien käyttöönottoa ja soveltamista koskeva päätöksenteko eduskunnassa kaikissa tilanteissa perustua yksinomaan äänen enemmistölle. Valtioneuvoston on selvitettävä määräänemmistöön perustuvan päätöksenteon soveltuvuutta eduskunnan päätöksentekoon. Valiokunta painottaa kuitenkin, että menettelyä koskeviin lainsäädäntöuudistuksiin ei tule ryhtyä poikkeusolojen vallitessa ilman perusteellista jälkikäteistä tarkastelua nyt vallitsevien poikkeusolojen aikana kertyvistä kokemuksista. Oikeusvaltion perusteiden turvaaminen poikkeusoloissa edellyttää vakaata ja toimivaa lainsäädäntöä.

Valiokunnan mietintö PeVM 11/2020 vp

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota myös valmiuslain toimivaltuuksien käyttöönotto-, soveltamis- ja jatkamisasetuksiin kohdistuvan eduskunnan päätöksentekovallan epäselvyyteen ja kapeuteen. Käyttöönottoasetuksia koskevan valmiuslain 6 §:n mukaan eduskunta päättää, saako asetus jäädä voimaan vai onko se kumottava osittain tai kokonaan ja onko se voimassa säädetyn vai sitä lyhyemmän ajan. Valmiuslain 7 §:n kiireellisiä tapauksia koskevan sääntelyn mukaan asetus on kumottava osittain tai kokonaan, jos eduskunta niin päättää. Valmiuslain 8 §:n jatkamisasetuksia koskevan sääntelyn mukaan eduskunta päättää, saako asetus jäädä voimaan vai onko se kumottava osittain tai kokonaan. Valmiuslain nojalla annettujen asetusten jälkitarkastamisesta säädetään valmiuslain 10 §:ssä. Sen mukaan valmiuslain II osan säännösten nojalla annettavat valtioneuvoston ja ministeriön asetukset saatetaan välittömästi eduskunnan käsiteltäväksi. Eduskunta päättää, onko asetukset kumottava.

Perustuslakivaliokunnan mielestä valmiuslain säännöksistä ei kaikilta osin riittävästi ilmene eduskunnan päätösvallan laajuus asiassa. Valiokunnan mielestä perustuslain kannalta on olennaisen tärkeää, että poikkeusoloja koskevassa sääntelyssä riittävän selkeästi ilmaistaan eri toimijoiden päätösvalta ja asiassa noudatettavan menettelyn perusteet. Valiokunnan mielestä eduskunnan asema ylimpänä valtioelimenä puoltaa myös eduskunnan toimivaltaa muuttaa valmiuslain nojalla annettujen asetusten sisältöä. Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että valmiuslain 10 §:n säännöstä ei ole eduskunnan päätösvallan osalta suhteutettu sisällöllisesti valmiuslain 6—8 §:ssä säädettyyn (ks. PuVM 3/2010 vp, s. 6/II ja 10/I).

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Perustuslakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta päättää, ettei liikkumisen tilapäisistä rajoituksista väestön suojaamiseksi 27.3.2020 annettua valtioneuvoston asetusta kumota.

Helsingissä 3.4.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johanna Ojala-Niemelä sd
varapuheenjohtaja Antti Häkkänen kok
jäsen Maria Guzenina sd
jäsen Olli Immonen ps
jäsen Hilikka Kemppi kesk (osittain)
jäsen Mikko Kinnunen kesk
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Mats Löfström r
jäsen Wille Rydman kok
jäsen Heikki Vestman kok
jäsen Tuula Väätäinen sd
varajäsen Johannes Koskinen sd (osittain)

Valiokunnan mietintö PeVM 11/2020 vp

varajäsen Iris Suomela vihr
varajäsen Sari Tanus kd
varajäsen Esko Kiviranta kesk

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Matti Marttunen
valiokuntaneuvos Mikael Koillinen
valiokuntaneuvos Liisa Vanhala